

MARÓTI EGON

Bajnok dinasztiák az ókori sportéletben

Quasi cursores című dolgozatomban néhány példával illusztrálva röviden foglalkoztam az antik görög sportélet egy figyelemre méltó jelenségével, nevezetesen azzal, hogy egy családon belül két generáció képviselői, apák és fiúk értek el kiemelkedő sikereket, győzelmeiket a legjelentősebb versenyeken, így az olimpiai játékokon is rövidtávfutó számokban.¹ A dolgozom magyarázata kézenfekvő: a gyorsaság, fürgeség alapvetően genetikusan meghatározott, örökletes tulajdonság. *Mutatis mutandis* hasonló a helyzet az úgynevezett nehéztatlétikai, „verekedő” versenyszámok esetében is, mint amilyen a birkózás, az ökölvívás és a pankration volt. Az örökletes tulajdonságok, adottságok kifejlesztéséhez természetesen mindkét esetben „külső” segítség – családi háttér, anyagi támogatás, kedvező társadalmi környezet – is szükséges volt. Az ifjak felnevelése, gondtalan fiatalságuk, felkészítésük a versenyzői pályafutásra, a nem egyszer távoli versenyekre való elutazás költségei megfelelő családi áldozatkészséget, ráfordítást igényeltek.

Jelen dolgozatomban ezúttal a nehéztatlétika területén sikeres két, esetleg három generációval képviselt családok győztesséivel kívánok foglalkozni.²

1. A spártai Hipposthenész és fia, Hetoimoklés egy sor győzelmet arattak birkózásban az olimpiai játékokon. *Hipposthenész* első olimpiai győzelmét 652-ben aratta, a 37. olimpián a fiatalokéak (*paides*) számára akkor első ízben megrendezett versenyen.³ Utóbb a felnőttek között sorozatban öt alkalommal szerzett koszorút⁴ a 39–43. játékokon, 624 és 608 között.⁵

Hipposthenész tehát összesen hat olimpiai győzelmet aratott, akárcsak később a legendás Milón, aki azonban hatszoros *periodos*-győztes⁶ volt. Igaz, Hipposthenésznek erre még nem is nyílhatott lehetősége, hiszen a *periodos* másik három versenyét, a Pythiát, a Nemeát és Isthmiát csak később, 582-t követően alapították meg.⁷

A fiú, *Hetoimoklés* öt alkalommal szerzett koszorút Olympiában a birkózó küzdelmek során; nevezetesen 604 és 588 között, a 44–48. játékokon.⁸ Az első győzelmét ő is, mint apja,

¹ Lásd Studia Varia. Tanulmányok Szádeczky-Kardoss Samu nyolcvanadik születésnapjára. Szeged, 1998. 103–106.

² Áttekintésemhez felhasználtam korábbi gyűjtésem anyagát, amely eredetileg A delphoi Pythia sportversenyei című könyvem II. részeként készült el, s a játékok 194 győztesének pályafutását, a győzelmekre vonatkozó adatokat mutatta (volna) be. Azonban az Akadémiai Kiadó „kerethiány” címén e terjedelmesebb és fontosabb II. rész kiadását mellőzte, így az anyag lényegében azóta is kéziratban van. Budapest, 1995. – A problémához lásd Decker, W.: Sport in der griechischen Antike. Vom minoi-schen Wettkampf bis zu den Olympischen Spielen. München 1995. 209. 42. jz. (a továbbiakban: Decker)

³ Paus. V 8,9. Afr. Vö. Förster, G. H.: Die Sieger in den olympischen Spielen. Zwickau, 1891. 60. sz. (a továbbiakban: Förster); Moretti, L.: Olimpionikai. I vincitori negli antichi olimpici. Roma, 1957. 61. sz. (a továbbiakban: Moretti 1957.)

⁴ Különben első ízben a 7. Olympián, 752-ben jutalmazták olajkoszorúval a győzteseket (Phleg. fg. 1. Jac.). Az első ilyen Daiklés, a stadionfutás győztese volt: Dion. Hal. I 71. Afr. ad 1.

⁵ Paus. uo. Afr. Vö. Förster 64., 66., 68., 71. és 73. sz.; Moretti 1957. 66., 68., 70., 73. és 75. sz.

⁶ A fogalomra vonatkozóan lásd Maróti E.: Periodonikés. Megjegyzések a pánhellén versenyek periodosgyőztes fogalmához. AntTan 32 (1985–86) 1–17. (a továbbiakban: Maróti 1985–86.)

⁷ A Pythiát illetően lásd Maróti E.: Delphoi és a Pythia sportversenyei. Budapest, 1995. 40–44. (a továbbiakban: Maróti 1995.)

⁸ Vö. Krause, J. H.: Olympia oder Darstellung der grossen olympischen Spiele... Wien, 1838. 297. (a továbbiakban: Krause 1838.); Förster 86–90.; Poralla, P.: Prosopographie der Lakedaimonier bis auf die

még a fiatalokúak között aratta.⁹ Tehát apa és fia abból a szempontból is nevezetesek, hogy mindkét olimpiai korcsoportban, a fiatalokúak és a felnőtt férfiak (*andres*) kategóriájában is győzni tudtak. Fentmaradt forrásadataink szerint ők az elsőek, akiknek ez sikerült.¹⁰

2. Említést érdemel az aiginai ökölvívó Praxidamas és családja, amelynek tagjai különböző nehézsúlyúakban számos győzelmet arattak. A Bassidák előkelő családjába tartozó *Praxidamas*, Sokleidész (vagy Soklés) fia az 59. Olympián, 554-ben győzött ökölvívásban.¹¹ Versenyzőnk ezen kívül még ötször aratott győzelmet az Isthmián¹² és háromszor a Nemeán.¹³ A család sikeres versenyzői közül Praxidamas két unokája esetében állapítható meg biztosan, hogy milyen versenyszámban és melyik versenyen szereztek koszorút és hozzátétőlegesen mikor. Így *Alkimidas* a fiatalokúak birkózását nyerte meg a Nemeán; ennek megörökítésére írta Pindaros a hatodik nemeai epinikionját.¹⁴ *Kallias* pedig, nagyapja nyomdokain járva ökölvívásban szerzett koszorút a Pythián. Erről Pindaros az említett győzelmi óda 34-37. sorában tesz említést. Kallias győzelmének datálása bizonytalan, az egyetlen fix támpont, a *terminus ante quem* 463. ti. Pindaros ekkor írta a költeményt.¹⁵

Az előkelő család tagjainak a koszorús versenyeken elért említett győzelmei is jelzik annak a korábban elterjedt, ma már mind gyakrabban cáfolt téves nézetnek a tarthatatlanságát, amely szerint a nehézsúlyúak anyagi érdekből, megélhetésük, esetleg meggazdagodásuk céljából veredtek. A családi-társadalmi háttérrel feltáró vizsgálatok inkább arra mutatnak, hogy a cél a vetélkedés-virtuskodás, a homéroszi férfias kiválóság bizonyítása volt.¹⁶

3. A heraiai *Damaretos* és leszármazottai már a könnyűatlétikával foglalkozó dolgozatomban (lásd 8. jegyzet) is említést érdemeltek volna. Ugyanis Damarétos két egymást követő alkalommal is győzelmet aratott az Olympián, első ízben 520-ban, a 65. játékokon bevezetett fegyveres futásban. Versenyzőnk tehát ekkor, majd 516-ban szerzett koszorút a két-diaulos távon megvívott küzdelemben.¹⁷

Damarétos fia, *Theopompos* pedig pentatlonban győzött, két alkalommal is, mégpedig a 74. és 75. Olympián, 484-ben és 480-ban.¹⁸

Viszont azonos nevű fia, *Theopompos*, tehát Damarétos unokája, birkózásban lett olimpiai győztes, mégpedig – ebben mintegy folytatva a családi hagyományt – szintén két esetben, 440-ben és 436-ban, a 85. és 86. Olympián.¹⁹ A datálás persze ebben az esetben is következtetett.

Zeit Alexanders des Großen. Breslau, 1913. (Repr. 1966.) 285. sz. (a továbbiakban: Poralla); Moretti 1957. 82-86. sz.

⁹ Így S. Iulii Africani Olympiadon Anagraphé. Rec. I. Rutgers. Lugduni Batavorum, 1862. 109.; Förster 86. sz.; Poralla 285. sz.; Moretti 1957. 82-86.

¹⁰ A kérdéshez lásd Maróti E: Aristotelész felfogása a fiatalokú versenysportról... Actas, 1996/4. 5-19. (a továbbiakban: Martóti 1996.) A két versenyzőről részletesebben vö. Maróti 1996. 1-2. sz. 8-9.

¹¹ Pind. Nem. VI 28-. Paus. V 18,7. Vö. Moretti 1957. 112. sz.

¹² Lásd Klee, Th.: Zur Geschichte der gymnischen Agone an griechischen Festen. Leipzig-Berlin, 1918. (Repr. Chicago, 1980.) 2-6. sz. 88., szerinte 552-544 körül. (a továbbiakban: Klee)

¹³ Klee szerint (4-6. sz. 99.) 549-545 körül.

¹⁴ Alkimidas győzelmét Klee (102.) 473-ra teszi.

¹⁵ Kalliasról lásd Krause, J. H.: Die Pythien, Nemeen, Isthmien. Leipzig, 1841. 1971.² 94. (a továbbiakban: Krause 1841.); Klee 43. sz. 79.; Puech, A.: Pindare III. Némécnes.³ 1958. 76-77. (a továbbiakban: Puech) Különben a Bassidákra vonatkozóan lásd Puech 73-74.

¹⁶ Vö. Maróti E.: Az ókori olimpizmus társadalmi háttéréhez. In: Sport és életmód II. Országos Sporttudományos Kongresszus I. Budapest, 1994. 309-314., ahol az utolsó, 40. jegyzet – amely éppen az újabb nézeteket összegezte – lemaradt (a továbbiakban: Maróti 1994.); ehhez kiegészítésül vö. Maróti 1995. 121. 289. jz.

¹⁷ Vö. Förster 135. és 140. sz.; Moretti 1957. 132. és 138. sz. a források részletes felsorolásával.

¹⁸ Vö. Förster 168. 169. sz.; Moretti 1957. 189. és 200. sz.

¹⁹ Vö. Förster 216. 217. sz.; Moretti 1957. 313. és 317. sz.

4. Szinte külön fejezetet jelent témánk szempontjából, de általában az antik versenysport történetében az előkelő származású rhodosi Diagoras és családjának páratlan sikersorozata. Maga Diagoras, valamint három fia és két unokája összesen kilenc olimpiai koszorút szereztek meg a különböző nehézsúlyú versenyszámokban, és négy periodosgyőzelmet arattak, nem említve más versenyeken elért számos diadalukat.

Diagoras, Damagétos fia, ökölvívásban elért győzelmi sorozatát Pindaros a VII. olimpiai epinikionjában énekelte meg.

Eszerint 1-1 győzelmet aratott az olimpiai és a pythoi versenyeken (15-17. sor); megemlíti az Isthmian elért 4 és a Nemeian aratott 2 győzelmét (81-82.). Utána (82-87.) felsorolja az Athénban, Argosban, Aiginában, Pellénében és Megarában stb. elért győzelmeit.

A rhodosi Gorgón szerint Pindaros költeményét a helyi Athéné Lindia templomában arany betűkkel írták fel.²⁰

A fentiek szerint Diagoras periodosgyőztes volt.²¹ Olimpiai győzelmét 469-ben, a 79. játékokon aratta. Olimpiai győztes-szobrát a megarai Kalliklés készítette el. A szobornak csak a talpazata maradt ránk, ezzel a felirattal: Diagoras Damagétos fia rhodosi (I. 01. 151. sz.).

Diagoras alakját több neves sportoló társához hasonlóan számos anekdota, hiedelem övezte. Hatalmas erejét Hermés istentől való származása bizonyosságának tekintették, és mintegy második Héraklésnek tartották.²² Pausanias elmeséli, hogy Diagoras elment két idősebbik fiával a 448. évi 83. olimpiai játékokra, amikor azok porondra léptek. Emlékeztet a jelenet lehetett, amikor fiai, a pankrationban győztes Damagétos és az ökölvívásban győztes Agésilaos örömeikben vállukon hordták körül idős apjukat a stadion ujjongó nézői előtt, azok pedig virágokkal halmozták el és magasztalták őt.²³ Az, hogy túlárado örömeiben Diagoras szívészélhűdést kapott és a helyszínen meghalt, miként azt Gellius (III 15,3) előadja, végképpen nem hihető, s alighanem arra a vélekedésre vezethető vissza, hogy ennél nagyobb dicsőséget, boldogságot földi halandó már meg nem érhet, hát jobb, ha meghal – valahogy úgy, ahogy Cicero tudomása szerint (Tusc. I 111) egy jelenlevő spártai férfi mondta: *Morere, Diagora; non enim in caelum ascensus es*²⁴ – azaz: „Halj meg Diagoras, hiszen az égbe úgysem fogsz feljutni...”.

A nagypapa nevét viselő *Damagétos*, Diagoras legidősebb fia két alkalommal győzött az Olympián, 452-ben és 448-ban, tehát a 82. és 83. játékokon, pankrationban.²⁵ A második alkalom volt az öccsével, *Agésilaossal* egyazon napon aratott győzelme. Győztes szobrának szintén csak a talpazata maradt fenn e szavakkal: Damagétos Diagoras fia rhodosi (I. 01. 152. sz.).

²⁰ Gorgón, fr. 18. FGH 515. sz. (III B. 490. Jac.)

²¹ Diagorasról lásd Krause 1841. 89.; Krause 1838. 269.; Förster 220. sz.; Kirchner, J.: RE V. 1903. 309-310.; Klec 47.; Knab, R.: Die Periodoniken. Ein Beitrag zur Geschichte der gymnischen Agone an den 4 griechischen Hauptfesten. Diss. Giessen, 1934. 9. sz. (a továbbiakban: Knab); Mező F.: Az olimpiai játékok története. Budapest, 1929. 1978.² 108-110. (a továbbiakban: Mező); Moretti 1957. 252. sz. 94-95.; Bengtson, H.: Die Olympischen Spiele in der Antike. Zürich und Stuttgart, 1971. 70. 75-76. (a továbbiakban: Bengtson); Poliakoff, M. B.: Combat Sports in the Ancient World. New-Haven – London, 1987. 119-121. (a továbbiakban: Poliakoff); Maróti 1985-86.; Maróti E.: Antik Tanulmányok 36. 1992. 20. (a továbbiakban: Maróti 1992.); Maróti 1994. 313.; Decker 136-138.

²² Schol. Pind. Ol. VII, inser. 9. (1913,97. Dr.)

²³ Vö. Paus. VI 17,3. Schol. Pind. Ol. VII, prooem (198 Dr.). Lásd még Mező 109.; Maróti 1994. 313.

²⁴ Vö. Plut. Pelop. 34. Lásd még Maróti 1995. 86-87.

²⁵ Lásd Pap. Oxy. 222. II. col. 17. és 30. sor.; Paus. VI 7,1. 7.; Schol. Pind. Ol. VII, 196 (Dr.). Lásd még Krause 1838. 262.; Hitzig-Blumner: Pausaniae Graeciae Descriptio, II/2. 566. (a továbbiakban: Hitzig-Blumner); Moretti 1957. 287. 300. sz.; Poliakoff 120.

Agésilaos (Akusilaos), a középső fiú szorosan apjuk nyomdokain haladt: ő is ökölvívásban szerzett koszorút.²⁶ A Pindaros epinikionjához írt scholion²⁷ elmondja, hogy szobrán a bal öklénck a szíjbandázsa (*himanta pyktika*) jelzte versenyszámát.

A család legsikeresebb sportoló tagja – akárcsak a népmesében – a legkisebb fiú volt, *Dorieus*, aki 432-424 között három egymást követő Olympián (87-89.) pankrationban szerzett koszorút, s háromszoros periódosgyőztes volt.²⁸ Delphoiban felállított, elveszett szobrának töredékes felirata szerint háromszor győzött az Olympián, négyszer a Pythián, nyolcszor (?) az Isthmián és hétszer a Nemeán. A Panathecián és Epidauróban 4-4, Argosban és Arkadiában 3-3 győzelmet aratott.²⁹ A Pythián, feltehetően a negyedik alkalommal ellenfél nélkül győzött (vö. Paus. VI 7,4), bizonyára azért, mert korábbi sikerei hatására senki sem mert kiállni ellene.

Dorieus sikeres versenyzői pályafutása másfél évtizedet ölelhetett fel. Amikor felhagyott a versenyzéssel – kb. 35 éves korában –, a politika porondja felé fordult. Itt már kevésbé volt sikeres: élére állt a rhodosiak Athén elleni szervezkedésének, függetlenségi törekvéseinek, emiatt az athéniek halálra ítélték. A büntetést úgy tudta elkerülni, hogy az itáliai Thorioiba (Thuri) menekült, és itt polgárjogot kapott (Xen. *Hell.* I 5,19). Később spártai szövetségben részt vett egy Athén elleni hajósvállalkozásban. Ennek során azonban fogságba került, majd szabadon engedték (Paus. VI 7,4-5), Xenophón (i. h.) és Diodóros (XIII 45) közlése szerint korábbi impozáns sportsikerei iránti tiszteletből. Ez azonban, bármilyen szépen hangzik is, nem feltétlenül igaz. Valószínűleg kötelezettséget kellett vállalnia, hogy nem vesz részt többé Athén-ellenes akciókban.³⁰ Dorieus idős korában hunyt el szülőföldjén, Rhodoson.

Diagoras idősebb unokája, Kallipateira nevű lányának fia, *Euklés*, ugyancsak az ökölvívást választotta, és sportágában a felnőttek között olympiai győztes lett. A győzelem datálása bizonytalan, a 94. Olympiára, 404-re tehető, de meglehet, hogy egy évtizeddel korábbra. Szobrát a család többi sikeres tagjának szoborcsoportjában állították fel, de ennek szintén csak a talapzata maradt fenn, a szokásos néhány szavas felirattal.³¹

Euklés unokatestvére, *Peisír(r)odas*, Diagoras Phereniké nevű lányától született. Ő is ökölvívásban szerzett koszorút az Olympián, azonban a fiatalokúak kategóriájában. Moretti (1957, 356. sz.) szerint körülbelül Euklésszel egy időben. Számos forrás fenntartotta – kisebb-nagyobb eltérésekkel – azt a regényes történetet, hogy a fiatal bokszoló anyja, Phereniké edzőnek öltözve, férfinak álcázva magát, elklísérte fiát a versenyre, de leleplezték. Am tekintettel apja és fivére legendás sikereire, a versenybírák kivételesen megengedték, hogy nő léteire maradjon és jelen lehessen fia diadalánál.³²

²⁶ Pap. Oxy. 222. II. col. 29. sz.; Paus. VI 7,3. Vö. Moretti 1957. 229. sz.; lásd még Hitzig-Bluemner l.h.; Poliakoff 70. 120.

²⁷ Schol. Pind. Ol. prooemion c. 198. (Dr.)

²⁸ Sportpályafutásához lásd Krause 1838. 275.; Förster 258. sz.; Swoboda, H.: Dorieus RE III. 1905. nr. 4. 1560. col. (a továbbiakban: Swoboda); Hitzig-Bluemner II/2. 565-566.; Knab 13. sz. 28-29.; Moretti 1957. 322., 326., 330. sz.; Moretti, L.: Iscrizioni agonistiche greche. Roma, 1953. 57-60. (a továbbiakban: Moretti 1953.); Harris, J. A.: Greek Athletes and Athletics. Indiana, 1964. (= 1967.) 123., 124.; Göhler, J.: Olympioniken als Krieger und Politiker. Die Leibesübungen 14. 1970. 183.; Poliakoff 120.; Sève, M.: Les concours d'Épidaure. REG 106. 1993. 327. 14. sz. (a továbbiakban: Sève); Maróti 1985-86. 5. és 28. jz.; Maróti 1992. 21.; Maróti 1994. 313.

²⁹ Lásd Dittenberger, Syll.³ 82. sz.; Moretti 1953. 23.; Vö. Paus. VI 7,1. 4-5., továbbá Thukyd. III 8,1. Arist. Rhet. I 2 (1357 a., fr. 569. /R/).

³⁰ Politikai pályafutásához lásd Swoboda RE III 1560-61. col.; Hiller von Gærtringen, RE Suppl. V 1931. 762. 772-773.; Hitzig-Bluemner 568-569.; Maróti 1994. 313.

³¹ I. 01. 159. lásd még Paus. VI 6,2. 7,2.; Moretti 1957. 354. sz.

³² A forrásokban számos bizonytalanság van, például az anya nevét illetően is; vö. Paus. V 6,7. 7,2,4.; Schol. Pind. Ol. p. 198 (Dr.); Ailian. var. hist. X 1. Plin. n.h. VII 133. Philostr. 148, 10.; Vö. Kroll, W.: Pherenike. RE XIX (1938) 2033.

Mellesleg aligha szorul bizonyításra, hogy Diagorasék, a rhodosi arisztokrácia egyik legelőkelőbb, gazdag családjának tagjai nem megélhetési gondok miatt, anyagi érdekből vállalták a kemény, férfias viaskodást, hanem virtusból, tekintélyük gyarapítása érdekében.

5. Az ökölvívó lepreóni *Alkainetos*, Theantos fia két szempontból is nevezetes. Először azért, mert két korcsoportban is győzelmet aratott az Olympián, másodszor azért, mert két fia is győzött az élisi versenyeken, mégpedig a fiatalkorúak ökölvívásában.

Alkainetos a *paides* korcsoportban a 81. Olympián (456-ban) szerzett koszorút; a felnőttek között pedig, úgy látszik, a szokásostól valamivel nagyobb intervallummal, mégpedig 444-ben, a 84. játékokon.³³

A két fiú egymást követően aratta sikereit, mégpedig *Hellánikos* a 89., a nagyapa nevét viselő *Theantos* pedig a 90. Olympián, 424-ben, illetve 420-ban.³⁴ Későbbi versenyzői pályafutásukról, mint sok más fiatalkori győztes esetében, nincsenek adataink. Vagy felhagytak a versenyzéssel, vagy nem értek el kimagasló eredményeket, sem az ok, sem a tény nem ismeretes.³⁵ Egyetlen esetleges támpontunk van, nevezetesen az, hogy Lepreón időközben elvesztette önállóságát, s lehetséges, hogy ez áll a háttérben.

6. Következő példánkban ugyan apa és fia mindketten olympiai győztesek voltak, azonban sikereiket eltérő, nem azonos jellegű versenyszámban érték el.

Az argosi *Cheimón* birkózásban szerzett koszorút a 83. olympiai versenyen, 448-ban.³⁶ Olympiai győzteszobrát földijé, Naukidész készítette el; egy másik alkotását pedig Argosban állították fel; ezt Nero Rómába vitette, utóbb Vespasianus a Pax templomában helyeztette el. Cheimón fia, *Aristeus* viszont dolichosban aratott győzelmet a 90. Olympián, 420-ban.³⁷

7. Nagy Sándor keleti hódításai nyomán a hellénizmus korától hatalmas újabb területek kapcsolódtak be a sportversengésbe. Minden magára valamit is adó polisz épített stadiont, rendezett sorozatos versenyeket.³⁸ Jellemző Harris összcálítása, amely a római korban több mint másfélszáz ilyen színhelyet tüntet fel.³⁹

A sportélet új központjai jöttek létre. Ilyen volt például Alexandria, amelynek versenyzői különösen rövidtávfutásban, illetőleg a nehézatlétkai küzdőszámokban, elsősorban pankrationban tűntek ki. Jellemző, hogy a Kr. u. 2. században 14 alexandriai stadionfutó olympiai győzelméről van tudomásunk.⁴⁰ Ezzel mintegy megismételték a krotóni futók korábbi sikereit.⁴¹ Hasonlóan kiválóan szerepeltek versenyzőik pankrationban is. S amennyiben megállapítható, ez utóbbiak jobbára a polgárság előkelőbb, gazdagabb családjainak a tagjai voltak. Kissé paradox jelenség, hogy a tárgyalt családi összefüggésekre vonatkozó adataink ezekből a későbbi időkbelől gyérebbek. Ennek hátterében vagy a tények vagy a hagyományozás hézagossága állhat. Ismeretes, hogy Pausanias tudósításai 180-nál nem mennek tovább; Africanus pedig csak a 249. Olympiáig, 217-ig regisztrálta a győztesek főbb adatait. Ezt követően jobbára már csak a – szerencsére folyamatosan szaporodó – feliratiletekre támaszkodhatunk. Ezek a primér, lényegében hiteles források igen becsesek, de jobbára töredékesek, nem adnak folyamatos csemélynysort, s csak tényközlésre, esetleg a győztesek méltatására szorítkoznak.

³³ Vö. Pausan. V 7. 8.; Lásd még Krause 1938. 240.; Kirchner RE I 1894. 1490.; Förster 241. 246.; Moretti 1957. 276. 309. sz.; Maróti 1996. 10. 5. sz.

³⁴ Vö. Moretti 1957. 331. 338. sz.

³⁵ A kérdéshez általában lásd Maróti 1996. 6-7.

³⁶ Paus. VI 9,3. A már többször hivatkozott nevezetes 222. sz. oxyrhynchosi papirusz Kimón alakot ad meg.

³⁷ A két győztes versenyzőre vonatkozóan lásd Moretti, 1957. 298., illetve 335. sz.

³⁸ Vö. Maróti 1995. 100-105.

³⁹ Harris, H. A.: Greek athletics and athletics. Indiana – London, 1964. (= 1967.) 4. sz. térkép.

⁴⁰ Vö. Bengtson 89.; Maróti 1994. 311.

⁴¹ Lásd Hönle, A.: Olympia in der Politik der griechischen Staatenwelt. Diss. Tübingen, 1968. 81.

Mindenesetre rendelkezünk néhány szempontunkból említést érdemlő adattal. Ilyen például – időben nagyot ugorva – két smyrnai nehéztatléta, *Claudius Apollonius* és fia, *Claudius Rufus* (akit szintén hívtak Apolloniusnak is), az egykori pankrationgyőztes Ti. Claudius Rufus leszármazottai. Nem tudjuk pontosan, melyik versenyszámban viaskodtak,⁴² de azt igen, hogy eredményesen: az apa egyszeres, a fiú kétszeres periodosgyőztes volt. Pályafutásuk datálása problematikus; minden valószínűség szerint a Kr. u. 2. század vége felé, illetve a 3. század első felében aratták sikereiket. Az apa körülbelül 189-ben, a 242. Olympián lett bajnok, a fia pedig a 252., 253. játékokon aratta győzelmeit, 229-ben, illetve 233-ban; s mindketten a megfelelő olympiai ciklusban voltak periodosgyőztesek.⁴³

Rufus a Héraklés eszmei védelme alatt álló atlétaszervezet előjárója volt; a tiszteletére felállított szobrát a szervezet római székházának tanácstermében helyezték el.

8. S ha már az alexandriai nehéztatléták, nevezetesen a pankrationgyőztesek szóba kerültek, akkor lássuk a következő bajnokpárt: *M. Aurelius Démétrios* és fiát, *Aurelius Asklepiadést*. Démétrios pankrationban periodosgyőztes volt, egyben sikeres birkózó is, aki egy ránk maradt felirat szerint az utóbbi számban veretlenül fejezte be pályafutását.⁴⁴ Rómában fia állított neki szobrot, aki maga is periodosgyőztes volt pankrationban. Démétrios olympiai győzelmét a kutatók eltérően datálják; a feltételezések alapja fiának pontosabban ismert adatai. Förster (682. sz.) 121-re, a 225. Olympiára teszi, ami kissé korainak tűnik, Démétrios ugyanis 144-ben még feltétlenül élt, mert tudjuk, hogy ekkor ő volt a római Héraklés atlétaszervezet főpapja. Moretti szerint olympiai győzelme 153-ra, a 233. játékokra tehető.⁴⁵

A fiú, *M. Aurelius Asklepiadés* – akit Hermodórosnak is neveztek –, pályafutását részletebben ismerjük. A római San Pietro in Vincoli templom kertjében feltártak egy 41 soros prózai feliratot, amelyből kiderül, hogy periodosgyőztes volt, közelebből egy-egy olympiai és pythoi, két-két nemcai és isthmosi koszorút szerzett. Olympiai győzelmét a 240. versenyjátékokon érte el, 181-ben. A felirat 20-35. sora részletesen ismerteti további versenyeken elért elsőségét. Így egyebek között győzött a római Capitolián, a nápolyi Sebastán, az Aktián, a Panathenaián stb. Több városnak (Athén, Putcoli, Neapolis stb.) tiszteletbeli polgára és tanácsagja volt. Több tisztséget viselt az általános (oikumenikus) atlétaszervezetben is, főpapja és haláláig elnöke volt. Nagyszámú győzelmét rövid idő alatt érte el, s 182-ben fiatalon, mintegy 25 éves korában abbahagyta a versenyzést. Ezt követően már csak egyetlen ünnepi alkalommal állt ki a küzdőtérre, nevezetesen 196-ban, 40 éves korában a Marcus Aurelius császár által alapított alexandriai „isolympia” (olympiai jellegű) versenyen.⁴⁶

Figyelmet érdemel a két alexandriai atléta *M. Aurelius* neve. Ez arra utal, hogy római polgárjogot nyertek, mégpedig magától Marcus Aureliustól. Elgondolkodtató, hogy míg több finnyás antik író, filozófus elmarasztalóan nyilatkozik a görög sportról, sportolókról (akárcsak némelyik mai filológus), akkor egyetlen császár sem volt, aki annyira nyitott lett volna ebben a vonatkozásban, aki annyi görög, illetőleg hellénizált keleti területről származó versenygyőztesnek adományozta a legmagasabb hivatalos kitüntetést, a római polgárjogot, mint éppen a filozófus Marcus Aurelius. Az is tény, hogy közel húsz *M. Aurelius* nevű, eredeti görög neve alapján szembetűnően új polgárt ismerünk a sikeres versenyzők között.⁴⁷

Ilyen új polgárok leszármazottja lehet az az utolsó családi győztespár is, akiket a Kr. u. 4. század derekáról ismerünk a híres, 1994-ben feltárt olympiai bronztabláról. Nevezetesen:

⁴² Förster 747., 748-49. szerint valószínűleg birkózók voltak.

⁴³ Pályafutásukhoz lásd Moretti 1957. 890., illetve 924. és 927. sz.

⁴⁴ IG XIV 1104 = IGR I 152. Moretti 1953. 230.; Moretti 1957. 685. sz.; lásd még Frisch, P.: *Zehn agonistische Papyri*. Opladen, 1986. nr. 6 (98-), 55., 58-59. sor és 122. o.

⁴⁵ Erre vonatkozóan lásd Pap. London III 1178,78-.

⁴⁶ Pályafutásához lásd Krause 1841. 88.; Krause 1838. 287-288.; Förster 219. sz.; Knab 43-44., 51. sz.; Moretti 1953. 228-235. 79. sz.; Moretti 1957. 884. sz.; Maróti 1985-86. 7-8. és 42. jz.; Sève 9. sz.

⁴⁷ Lásd Moretti 1957. 187. 137-153. sz.

M. Aur(élios) Héliodóros, aki a felnőttek között győzött pankrationban. Majd őt követően a thespiaiabeli *Markos Aur(élios) Héliodóros*, Héliodóros (tehát bizonyára az előző győztes) fia, aki a fiatalokúak pankrationjában szerzett olympiai koszorút.⁴⁸

EGON MARÓTI

Champion dynasties in ancient sports

A number of families can be identified in ancient Greek sports whose members were winners in the Olympic games or at other competitions of the Olympic cycle (periodos) through two or three generations. The author has already discussed this phenomenon in connection with short distance runners. This time he mentions cases from heavy athletics, particularly from fighting sports (wrestling, boxing, pankration) in which subsequent generations of certain families were successful in identical or similar branches of competition.

⁴⁸ A felirat fakszimiléjét és átírását közli: Ebert, J. (Zur neuen Bronzplatte mit Siegerinschriften): *Nikephoros* 10. 1997. 218-219.; Vö. Maróti: Marcus Aurelius és a görög versenysport. In: *Belvedere Meridionale* 10. 1998. (s. a.)